

5. Holovinov, O.M. (2008). Zahalnoteoretychni zasady funktsionuvannia derzhavnogo sektora. [General theoretical principles of the functioning of the public sector]. *Aktualni problemy ekonomiky. №1 (79)*. 5-17. [in Ukrainian].
6. Motrychenko, V.M. (2007). Sfery diialnosti ta funktsii derzhavnykh pidpriemstv. [Areas of activity and functions of state enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky. №5 (71)*. 120-128. [in Ukrainian].
7. Kravchuk, O. O. (2011). Deiaki pytannia hospodarskoho vidannia ta operatyvnoho upravlinnia mainom derzhavnoi vlasnosti. [Some issues of economic management and operational management of state-owned property]. *Derzhava i pravo: Zb. nauk. prats. Yurydychni i politychni nauky. Vyp. 52*. 218–224. [in Ukrainian].
8. Kravchuk, O. O. (2011). Problemy pravovoho rehuliuвання protsedur zakriplennia derzhavnogo maina na pravi operatyvnoho upravlinnia ta hospodarskoho vidannia. [Problems of legal regulation of procedures for securing state property under the right of operational management and economic management]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo: Zb. nauk. prats. №1*. 183–188. [in Ukrainian].
9. Dzharty, V. V. (2014). Upravlinnia ob'ekty derzhavnoi vlasnosti v Ukraini: pravova pryroda ta mekhanizm realizatsii. [Management of state-owned objects in Ukraine: legal nature and implementation mechanism]. *Monohrafiia. Kharkiv: Dysa plus. 270*. [in Ukrainian].
10. Borysova, V.I., & Spasybo-Fatieieva, I.V., & Yarotskyi, V.L. & Baranova, L.M., & Biehoa. T.I. (2011). Tsyvilne pravo. [Civil law]. *Pidruchnyk: u 2-kh t. T. 1*. 656. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 22.05.2023

УДК 342.951

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-281-286

Артюхов Євгеній Сергійович,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

e-mail: artiuKhov@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0008-9975-9135>

ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ

У даній статті розкрито поняття та виокремлено елементи механізму адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні.

Визначено, що механізм адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні містить всі ознаки та характерні риси більш загального поняття та включає певні особливості і являє собою систему взаємопов'язаних динамічних елементів, що урегульовують суспільні відносини, які виникають при реалізації суб'єктом адміністративного права своїх прав та законних інтересів в публічно-правовій сфері.

Зазначено, що механізм адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні має свої особливості:

- 1) враховує особливості положення суб'єктів в системі публічної влади;
- 2) норма права мають ієрархічну вертикаль та визначають місце уповноваженого в системі публічної влади, його повноваження та компетенцію та взаємозв'язки з іншими суб'єктами;
- 3) сприяє захисту прав та свобод людини та громадянина, юридичних осіб публічного права;
- 4) уповноважений вступає в матеріальні та процесуальні відносини;
- 5) належать принципи діяльності уповноваженого як спеціально уповноваженого суб'єкта з захисту прав та свобод людини і громадянина;
- 6) визначають місце уповноваженого в системі публічної влади;
- 7) наділяють уповноваженого правами та обов'язками в системі органів публічної влади та судах;
- 8) наділяють компетенцією застосовувати в своїй діяльності дозвільні та управлінські адміністративно-правові засоби та бути учасником судового процесу.

Наявність виокремлених особливостей механізму адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні дає можливість визначити наступні елементи: 1) норми права, які визначають адміністративно-правовий статус уповноваженого; 2) адміністративно-правові відносини, що виникають між уповноваженим та іншими суб'єктами адміністративного права; 3) акти тлумачення норм права; 4) акти реалізації норм права; 5) правова свідомість та правова культура.

Ключові слова: омбудсмен, захист прав людини і громадянина, механізм адміністративно-правового регулювання, норма права, акти реалізації, адміністративні правовідносини, правова свідомість.

Artiukhov Ye. CONCEPT AND ELEMENTS OF THE MECHANISM OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE OMBUDSMAN INSTITUTE IN UKRAINE

This article reveals the concept and highlights the elements of the mechanism of administrative and legal regulation of

the ombudsman institute in Ukraine.

It was determined that the mechanism of administrative and legal regulation of the institution of the ombudsman in Ukraine contains all the signs and characteristics of a more general concept and includes certain features and is a system of interconnected dynamic elements that regulate social relations that arise when the subject of administrative law implements its rights and legitimate interests in the public legal sphere.

It is noted that the mechanism of administrative and legal regulation of the ombudsman institute in Ukraine has its own peculiarities:

- 1) takes into account the peculiarities of the position of subjects in the system of public authority;
- 2) legal norms have a hierarchical vertical and determine the place of the authorized person in the system of public authority, his powers and competence and relationships with other subjects;
- 3) contributes to the protection of human and citizen rights and freedoms, legal entities under public law;
- 4) the authorized person enters into material and procedural relations;
- 5) belong to the principles of activity of the authorized person as a specially authorized entity for the protection of human and citizen rights and freedoms;
- 6) determine the position of the authorized person in the system of public authority;
- 7) grant the authorized person rights and duties in the system of public authorities and courts;
- 8) confer the competence to apply permissive and managerial administrative-legal means in their activities and to be a participant in the judicial process.

The presence of specific features of the mechanism of administrative and legal regulation of the ombudsman institute in Ukraine makes it possible to determine the following elements: 1) legal norms that determine the administrative and legal status of the commissioner; 2) administrative-legal relations arising between the authorized person and other subjects of administrative law; 3) acts of interpretation of legal norms; 4) acts of implementation of legal norms; 5) legal awareness and legal culture.

Key words: ombudsman, protection of human and citizen rights, mechanism of administrative and legal regulation, rule of law, acts of implementation, administrative legal relations, legal consciousness.

Постановка проблеми. Будь-яка діяльність потребує правового регулювання, тобто наявності норм права, які визначають можливість вчинення певної дії та правила поведінки, яких повинна дотримуватися особа. Правове регулювання становить собою систему норм права, які урегульовують поведінку суб'єктів адміністративного права, визначають зобов'язання та дозволи, заборони та обмеження, встановлюють паритетність та субординаційність учасників адміністративних правовідносин. Інститут уповноважених та їх представників є досить розгалуженим, а вони виконують різні завдання та повноваження в межах свого адміністративно-правового статусу омбудсмена (Уповноваженого Верховної Ради України з захисту прав людей), Уповноваженого Президента України, Урядового уповноваженого та представників уповноваженого. Їхня діяльність потребує відповідного правового регулювання за допомогою системи адміністративно-правових засобів.

Досліджуючи питання механізму адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні варто зазначити, що діяльність уповноважених може бути різних органів публічної влади: Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, і навіть, муніципального уповноваженого (омбудсмена). Більш того, діяльність уповноважених може визначатися напрямком діяльності органу виконавчої влади, а уповноваженим може бути іноземець та особа без громадянства (наприклад, бізнес-омбудсмен).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значну увагу питанням інституту омбудсмена досліджено багатьма авторами, до яких слід віднести Ю.Г.Барабаша, І.Л. Зелінського, О.В. Марценяк, Ю.М. Тодику, В. Довбиша, О.О. Майданника, Г.О.Мурашина, Ю.С.Шемшученка, В.Я.Тація та інших науковців.

Метою статті є розкриття поняття та елементів механізму адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правове регулювання є ключовою категорією соціального управління. Правове регулювання має місце як в публічно-правовій сфері, так і в приватно-правовій. Одним з видів правового регулювання суспільних відносин в публічно-правовій сфері є адміністративно-правове регулювання.

С.Г. Стеценко вважає, що механізм адміністративно-правового регулювання – це сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [1, с.63].

В.Г. Чорна механізм адміністративно-правового регулювання визначає як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких урегульовуються суспільні відносини, відповідно до загальноприйнятих європейських стандартів, які направлені на задоволення публічних інтересів та потреб суспільства [2, с.79].

С.Г. Стеценко до елементів механізму адміністративно-правового регулювання поділяються на дві групи: органічні та функціональні. Органічними складовими частинами даного механізму можуть уважатися ті, що визначають суть самого явища, тобто без яких не може відбуватися сам механізм адміністративно-правового регулювання. До них, на думку вченого, варто віднести: норми права; акти реалізації норм права; правовідносини. В свою чергу, функціональними складовими частинами механізму можуть уважатися ті, які значною мірою впливають на механізм адміністративно-правового регулювання, на його вираженість та ефективність, водночас вони не є обов'язковими елементами. До таких складових належать: юридичний факт; правова свідомість; законність; акти тлумачення норм права; акти застосування норм права [1, с.64-66]. Такої ж точки зору притримується Т.О. Коломоєць [3].

Т. О. Коломоєць та П. С. Лютиков органічними складовими частинами механізму адміністративно-правового регулювання визначають: 1. Норми права. 2. Акти реалізації норм права. 3. Правові відносини. Функціональні складові частини механізму адміністративно-правового регулювання у визначенні науковців охоплюють: 1. Юридичний факт. 2. Правова свідомість суб'єктів адміністративно-правового регулювання. 3. Законність. 4. Акти тлумачення норм права. 5. Акти застосування норм права [4, с. 13]. Механізм адміністративно-правового регулювання, об'єднуючи органічну (норми права, акти його реалізації, форми, методи, правові відносини) та функціональну (юридичні факти, правова свідомість, акти тлумачення права, акти застосування норм права) складові забезпечує втілення адміністративно-правового регулювання у правовій поведінці учасників адміністративних правовідносин на основі сприйняття та наступного відображення у соціально значущій діяльності адміністративних норм у формах дотримання та застосування [3, с. 277].

Механізм адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні має свої особливості:

- 1) враховує особливості положення суб'єктів в системі публічної влади;
- 2) норма права мають ієрархічну вертикаль та визначають місце уповноваженого в системі публічної влади, його повноваження та компетенцію та взаємозв'язки з іншими суб'єктами;
- 3) сприяє захисту прав та свобод людини та громадянина, юридичних осіб публічного права;
- 4) уповноважений вступає в матеріальні та процесуальні відносини;
- 5) належать принципи діяльності уповноваженого як спеціально уповноваженого суб'єкта з захисту прав та свобод людини і громадянина;
- 6) визначають місце уповноваженого в системі публічної влади;
- 7) наділяють уповноваженого правами та обов'язками в системі органів публічної влади та судад;
- 8) наділяють компетенцією застосовувати в своїй діяльності дозвільні та управлінські адміністративно-правові засоби та бути учасником судового процесу.

Наявність виокремлених особливостей механізму адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні дає можливість визначити наступні елементи:

1) *норми права, які визначають адміністративно-правовий статус уповноваженого.* Адміністративно-правові норми як елемент механізму адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмена в Україні мають свої особливості: являє собою загальнообов'язкове встановлене державою правило поведінки; мають форму державно-владного припису, який є обов'язковим для всіх членів суспільства та уособлює державну волю; мають матеріальне вираження у вигляді декларативності в певному нормативно-правовому акті, що урегулює відповідну групу суспільних відносин та виступає як джерело права; можуть мати як правонаділяючий, так і правозвужуючий (обмежувальний) характер; дотримання норми права забезпечується шляхом застосування примусу з боку держави в особі її компетентних органів до відповідних суб'єктів (в даному випадку, не мається на увазі примусовий характер норм права); надає свободу дій задля задоволення своїх законних прав; встановлює рамки можливої, необхідної і забороненої поведінки суб'єкта права; має системний, взаємоузгоджений характер: норми права не повинні суперечити одна одній, а суспільні відносини, які урегулює одна норма, інша не повинна трактувати по-іншому [5, с.117-118].

2) *адміністративно-правові відносини, що виникають між уповноваженим та іншими суб'єктами адміністративного права.* Під іншими суб'єктами адміністративного права ми розуміємо фізичні та юридичні особи органи судової влади, органи публічної влади (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, центральні та місцеві органи влади). Залежно від предмету дані відносити можуть мати контрольний, правозахисний, наглядовий характер.

3) *акти тлумачення норм права* являє собою систему актів міжнародного законодавства, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які встановлюють засади діяльності уповноваженого в системі публічної влади;

4) *акти реалізації норм права* отримують своє вираження через застосування адміністративно-правових засобів. Реалізація норм права пов'язана з правомірною поведінкою суб'єктів. Б.В. Малишев відзначав, що процес перетворення положень норми права в конкретні обов'язки та права суб'єктів у межах відповідних правовідносин має назву – реалізація норм права [6, с.8]. Реалізація норм права пов'язана з такою поведінкою суб'єктів, яка регулюється нормативними правилами. У правомірних діях суб'єктів право має можливість повноцінно реалізовуватись, а не у правомірних – лише порушується. Звідси слідує, що реалізація норм права пов'язана з визначенням абстрактних положень норми права до конкретної особи чи декількох осіб стосовно їх поведінки в окремо взятій життєвій ситуації. Реалізація норм права – це реальне, практичне втілення в життя норм права у правомірній поведінці суб'єктів права [7].

Ознаки реалізації норм права: 1) правомірність дій, тобто їх відповідність нормам права (неправомірні дії, вчинення правопорушення не можуть вважатися реалізацією норм права); 2) соціальна корисність дій – їх спрямованість на задоволення приватних і публічних потреб та інтересів людини, суспільства і держави; 3) процедурний характер дій, регламентованість нормами права процесу (стадійності) діяльності суб'єктів права; 4) вольовий характер дій, тобто їх усвідомлення, знаходження аргументів на користь балансу між суб'єктивними інтересами і нормами; настанова на дії, що відповідають нормам і

принципам права; 5) забезпеченість державою процесу і результату реалізації права.

Діяльність уповноважених в сфері публічної влади здійснюється на всіх рівнях публічної влади. Особливості виконуваних ними завдань та функцій обумовлені їхніми нормативно визначеними повноваженнями та компетенцією. Безумовно, діяльність уповноважених є соціально корисною, адже, спрямована на захист прав та інтересів людини і громадянина у відносинах з усіма суб'єктами публічної адміністрації. Можливість, наприклад, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини має ряд процесуальних прав, зокрема: бути учасником судового процесу та складати адміністративний протокол про притягнення особи до адміністративної відповідальності. В той же час, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини своїми актами реагування (приписами) створює додаткові обов'язки для посадових осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (ч.1 ст.255 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Форми реалізації норм права – це юридичне явище, яке має особливе значення для врегулювання суспільних відносин і забезпечення правопорядку, містить різні види прояву в залежності від критеріїв класифікації (за суб'єктом, у залежності від зовнішнього прояву, у відповідності до поділу норм права), що сприяє усвідомленню суб'єктами права його цінності та винятковості соціально-нормативного призначення. 1) за суб'єктами, які реалізують право: – індивідуальна форма реалізації норм права – активна чи пасивна діяльність конкретного суб'єкта права шляхом здійснення правомірних дій з реалізації прав і обов'язків. Особливість цієї форми полягає в тому, що при реалізації прав та обов'язків суб'єкт не вступає у правовідносини з іншими суб'єктами права, він діє самостійно, слідуючи нормам права.

Формами реалізації адміністративно-правових норм права уповноваженими в системі публічної влади є: виконання, використання, дотримання та застосування.

Адміністративісти В. К. Колпаков та О. В. Кузьменко, які реалізацію норм адміністративного права визначають як практичне використання правил поведінки, що містяться в них, з метою регулювання управлінських відносин, тобто втілення у життя волевиявлення, що вони містять [8, с. 58]. Вони виокремлюють чотири способи реалізації норм права: *виконання* – це активна поведінка суб'єкта адміністративних правовідносин щодо виконання юридичних обов'язків. До цього виду реалізації адміністративно-правових норм уповноваженим в системі публічної влади належать такі дії, як: захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України; *використання* – це активна поведінка суб'єкта адміністративних правовідносин щодо здійснення наданих йому юридичних прав (можливостей). Діями щодо використання уповноваженим адміністративно-правових норм є: організації здійснення Кабінетом Міністрів України повноважень у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства; участь відповідно до компетенції у координації роботи міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; проведення моніторингу щодо врахування Кабінетом Міністрів України принципу гендерної рівності під час прийняття нормативно-правових актів [9]; вимагати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків [10]; *додержання* – це пасивна поведінка суб'єкта адміністративних правовідносин, який не допускає порушень адміністративно-правових заборон, наприклад, бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим [10]; *застосування* – це діяльність державних виконавчо-розпорядчих органів з вирішення управлінських справ і видання індивідуальних юридичних актів, що ґрунтуються на вимогах матеріальних або процесуальних норм [11, с.76], наприклад, уповноважені особи секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (статті 188⁻³⁹, 188⁻⁴⁰, 212⁻³ (крім порушень права на інформацію відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»)); звертатися до Конституційного Суду України з поданням: про відповідність Конституції України законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, які стосуються прав і свобод людини і громадянина; про офіційне тлумачення Конституції України; вносити в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина [10].

5) *правова свідомість та правова культура* – внутрішня мотивація уповноваженого щодо підвищення рівня довіри людини і громадянина до інституту уповноважений та прозорості функціонування органів публічної влади; підвищення рівня довіри та поваги до органів публічної адміністрації; розвиток інституту демократії; модернізація інститутів розгляду звернень громадян та захисту їх прав та інтересів в системі органів публічної влади.

За час існування інституту Омбудсмена Європейського Союзу істотно підвищився рівень довіри громадян ЄС до цього органу як ефективного засобу захисту прав і свобод фізичних та юридичних осіб. Про це свідчить факт суттєвого щорічного зростання кількості справ, що подаються на розгляд Омбудсмена ЄС, а також важливість питань, в рішенні яких він бере участь. На сьогодні перед ЄС постають нові виклики,

обумовлені політикою глобалізації, яку проводить більшість країн-членів ЄС, трудовою міграцією та іншими глобальними процесами. В нових умовах, захист прав людини набуває принципово нового значення. Тож питання ролі Омбудсмана ЄС в процесі захисту прав осіб і контролю за діяльністю органів влади постає вельми актуальним. Наразі мова йде про необхідність реформи даний орган, наділивши його більш широким колом повноважень, які дозволили б йому ефективніше виконувати покладені на нього завдання [12]. При тому, що правова свідомість та правова культура уповноваженого акцентують увагу на його внутрішньому співпереживанні, співчутті та мотивації виконання своїх прав та обов'язків.

Висновки. Отже, видовим елементом механізму адміністративно-правового регулювання є механізм адміністративно-правового регулювання інституту омбудсмана в Україні, який на нашу думку, містить всі ознаки та характерні риси більш загального поняття та включає певні особливості і являє собою систему взаємопов'язаних динамічних елементів, що урегульовують суспільні відносини, які виникають при реалізації суб'єктом адміністративного права своїх прав та законних інтересів в публічно-правовій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.]. К. : Атіка, 2007. 624 с.
2. Чорна В.Г. Адміністративно-правове регулювання позашкільної освіти в Україні: дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук зі спец.12.00.07. К.: НАВС, 2011. 220 с.
3. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / Г. Ю. Гулевська, Т. О. Коломоєць. К. : Істина, 2008. 216 с.
4. Адміністративне право України: Підручник. Вид. 2, змін, і доп. / За заг. ред. Т. О. Коломоєць. К: Істина, 2012. 528 с.
5. Чорна В.Г. Обмеження в адміністративному праві : дис. ... докт. юрид. наук зі спец. 12.00.07. Харків : Харк. ун-т вн. Справ, 2019. 517 с.
6. Малишев Б. В., Москалюк О. В. Застосування норм права (теорія і практика) : навч. посіб. / За заг. ред. Б. В. Малишева. Київ : Реферат, 2010. С. 8.
7. Правозастосування : навч. посіб. / О. А. Назаренко та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарєва. Київ : НАВС, ФОП Маслаков, 2020. 160 с. URL: <http://surl.li/jkxnj>
8. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
9. Про Урядового уповноваженого з питань гендерної політики: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390-2017-%D0%BF#Text>
10. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1998. № 20. Ст.99.
11. Колпаков В. К. Адміністративне право України. Київ, 1999. 736 с.
12. Маринів І.І. Роль європейського омбудсмана щодо захисту прав громадян ЄС та забезпечення належного управління інституційного механізму Європейського Союзу. URL: <https://cutt.ly/FwgVIF97>

REFERENCES:

1. Stetsenko, S. H. (2007). *Administrativne pravo Ukrainy*. [Administrativne pravo Ukrainy]. Navch. posib. 624. [in Ukrainian].
2. Chorna, V.H. (2011). *Administrativno-pravove rehuliuвання pozashkilnoi osvity v Ukraini*. [Administrative and legal regulation of extracurricular education in Ukraine]. dys. na zdob. nauk. stup. kand. yuryd. nauk zi spets.12.00.07. 220. [in Ukrainian].
3. Hulievskaya, H.Iu. & Kolomoiets, T.O. (2008). *Administrativne pravo Ukrainy*. [Administrative law of Ukraine]. navch. posib. 216. [in Ukrainian].
4. Kolomoiets, T.O. (2012). *Administrativne pravo Ukrainy*. [Administrative law of Ukraine]. Pidruchnyk. Vyd. 2, zmin, i dop. 528. [in Ukrainian].
5. Chorna, V.H. (2019). *Obmezhennia v administrativnomu pravi*. [Restrictions in administrative law]. dys. ... dokt. yuryd. nauk zi spets. 12.00.07 «Administrativne pravo i protses; finansove pravo; informatsiine pravo». Kharkiv Khark. un-t vn. sprav. 517. [in Ukrainian].
6. Malyshev, B. V. (Ed), & Moskaliuk, O. V. (2010). *Zastosuvannia norm prava (teoriia i praktyka)*. [Application of legal norms (theory and practice)]. navch. posib. 8. [in Ukrainian].
7. Husariev, S.D. (Ed.), & Nazarenko, O.A., ta inshi..(2020). *Pravozastosuvannia*. [Law enforcement]. Navch. posib. Kyiv. NAVS. 160. Retrieved from: <http://surl.li/jkxnj> [in Ukrainian].
8. Kolpakov, V. K., & Kuzmenko, O. V. (2003). *Administrativne pravo Ukrainy*. [Administrative law of Ukraine]. Pidruchnyk. 544. [in Ukrainian].
9. Pro Uriadovoho upovnovazhenoho z pytan hendernoii polityky. (2017, June 7). [On the Government Commissioner for Gender Policy]. *Postanova Kabinetu Miistriv Ukrainy № 390*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
10. Pro Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny. (1997, December 23). [On the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine]. *Zakon Ukrainy № 776/97-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 20. 99*. [in Ukrainian].
11. Kolpakov, V.K. (1999). *Administrativne pravo Ukrainy*. [Administrative law of Ukraine]. Kyiv. 736. [in Ukrainian].

12. Maryniv, I.I. (2020). Rol yevropeiskoho ombudsmena shchodo zakhystu prav hromadian YeS ta zabezpechennia nalezhnoho upravlinnia instytutsiinoho mekhanizmu Yevropeiskoho Soiuzu. [The role of the European Ombudsman in protecting the rights of EU citizens and ensuring the proper management of the institutional mechanism of the European Union]. *Pravo ta innovatsii* № 3 (31). 38-45. URL: <https://cutt.ly/FwgVIF97> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 22.05.2023

УДК 342.9

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-286-291

Кичинська Анастасія Олександрівна,
магістр права, помічник адвоката
e-mail: ki4inskaya@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-1817-387X>

Сердюков Олексій Сергійович,
аспірант кафедри теоретичної юриспруденції
Юридичного інституту Київського національного
економічного університету імені Вадима Гетьмана
e-mail: serdiukovalexey@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7255-1344>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ГРАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У даній науковій статті досліджено питання практичних аспектів оподаткування грального бізнесу в Україні в умовах воєнного стану.

Взаємозв'язок між гральним бізнесом і податками є складним і має значний вплив на економіку та фінанси держави. Податки на гральний бізнес можуть бути важливим джерелом доходів для держави, а також можуть впливати на сам гральний ринок та поведінку гравців.

Ефективний контроль, збирання та адміністрування податків з грального бізнесу є невід'ємним аспектом його існування. Держава повинна мати механізми для відстеження доходів гральних компаній та забезпечення сплати ними податків. Практичні та теоретичні аспекти оподаткування грального бізнесу мають бути збалансованими, враховуючи економічні, фінансові, соціальні та етичні аспекти. Метою державного втручання є забезпечення стабільного функціонування галузі та захист інтересів громадян. Держави часто вивчають різні підходи та практики для оптимального вирішення цих питань.

Своє повторне становлення система оподаткування грального бізнесу в Україні розпочала з моменту легалізації цього виду діяльності у 2020 році та мала низку невирішених питань щодо надмірності податкового навантаження на суб'єктів організації та проведення азартних ігор.

24 лютого 2022 року на території всієї держави було оголошено режим воєнного стану у зв'язку з загрозою національній безпеці через повномасштабне вторгнення російської федерації. Теперішнє положення має значний вплив в цілому на економіку та окремо на бізнес. Задля підтримки галузі грального бізнесу, збільшення економічної стабільності та активності, зменшення фінансових витрат та ризику бізнес-операцій керівництвом держави було внесено ряд змін до податкового законодавства. Період провадження діяльності в таким умовах породив ряд позитивних та негативних аспектів, дослідженню та аналізу яких присвячена дана стаття.

Ключові слова: азартні ігри, гральний бізнес, воєнний стан, податкове навантаження, нормативно-правові акти, гемблінг.

Kychynska A., Serdiukov O. PRACTICAL ASPECTS OF TAXATION OF GAMBLING BUSINESS IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

This scientific article examines the issue of practical aspects of taxation of gambling business in Ukraine under martial law.

The interrelation between the gambling business and taxes is complex and has a significant impact on the economy and state finances. Taxes on the gambling business can be an important source of revenue for the state, and can also influence the gambling market itself and the behavior of players.

Effective control, collection and administration of taxes from the gambling business is an integral aspect of its existence. The state must have mechanisms to track the income of gambling companies and ensure that they pay taxes. The practical and theoretical aspects of taxation of the gaming business must be balanced, taking into account economic, financial, social and ethical aspects. The goal of state intervention is to ensure the stable functioning of the industry and protect the interests of citizens. States often explore different approaches and practices to best address these issues.

The system of taxation of the gambling business in Ukraine began its re-formation after the legalization of this type of